

**KNJIŽEVNOUMJETNIČKA DJELA
U OKVIRU FOLKSONOMIJA I TRADICIONALNIH
KNJIŽNIČNIH SUSTAVA ZA SADRŽAJNO OZNAČIVANJE¹**

**LITERARY WORKS IN THE SCOPE
OF FOLKSONOMIES AND TRADITIONAL LIBRARY
SYSTEMS FOR SUBJECT INDEXING**

Tihana Lončarić

Narodna knjižnica "Petar Preradović" Bjelovar

tihana.loncaric@knjiznica-bjelovar.hr

UDK / UDC: [025.4: 025.343]:[82:7]

Izvorni znanstveni rad / Original scientific paper

Primljeno / Received: 30. 8. 2021.

Prihvaćeno / Accepted: 26. 10. 2021.

Sažetak

Cilj. Cilj je rada predstaviti istraživanje korisničkog označivanja književnoumjetničkih tekstova. Istraživanje je provedeno s ciljem utvrđivanja osobitosti folksonomijskoga pristupa označivanju književnosti i tematske informativnosti korisničkih oznaka dodijeljenih književnoumjetničkim djelima te radi njihove usporedbe s oznakama iz knjižničnih kataloga i predstavljanja potencijala folksonomija u poboljšanju tradicionalnog pristupa označivanju lijepe književnosti.

Pristup/metodologija/dizajn. U prvom su dijelu rada predstavljeni osnovni teorijski elementi sadržajnoga označivanja iz perspektive knjižnične klasifikacije, predmetne obrade i korisničkoga označivanja. U drugom dijelu rada prikazani su rezultati istraživanja korisničkih oznaka koje je provedeno u dvije faze – analiza korpusa korisničkih oznaka na lingvističkoj, funkcionalnoj i značenjskoj razini te usporedba istih s predmetnim odrednicama prikupljenima iz mrežnih kataloga knjižnica.

¹ Rad je nastao na temelju diplomskog rada Tihane Lončarić koji je napisan pod naslovom *Korisničko označivanje književnoumjetničkih djela* pod mentorskim vodstvom dr. sc. Sonje Špiranec. Rad je obranjen na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2017. godine.

Rezultati. Rezultati istraživanja pokazali su veću tematsku informativnost korisničkih oznaka od predmetnica koje dodjeljuju predmetni stručnjaci i da mogu poslužiti kao dobar temelj za unapređenje tradicionalnih sustava za sadržajno označivanje književno-umjetničkih djela.

Ograničenja. Istraživački je dio rada proveden na temelju autoričina odabira određenih književno-umjetničkih djela te prikupljanja korpusa oznaka iz mrežnih kataloga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, Knjižnica grada Zagreba, Kongresne knjižnice u Washingtonu te iz mrežnog sustava LibraryThing.

Praktična primjena. Istraživanje može poslužiti kao početni korak za daljnja proučavanja problematike sadržajnog označivanja književnih djela u knjižničnim sustavima te kao prvi korak prema njihovom poboljšanju radi pružanja što kvalitetnijih rezultata pretraživanja književno-umjetničkih tekstova.

Društveni značaj. Rezultati istraživanja impliciraju mogućnost uključivanja ne-stručne čitateljske zajednice i njihovog izravnog doprinosa u razvoj knjižničnih sustava.

Originalnost. Rad predstavlja istraživanje koje prvi put na jednom mjestu prikazuje usporedbu korisničkih oznaka za prozna, dramska i pjesnička književno-umjetnička djela s predmetnim odrednicama iz knjižničnih kataloga.

Ključne riječi: folksonomije, književno-umjetnička djela, korisničko označivanje, predmetna obrada, sadržajna analiza

Abstract

Purpose. The purpose of this paper is to present a research concerning user tagging of literary texts. The research was conducted with the aim to determine the peculiarities of the folksonomic approach to literature tagging and thematic informativity of user tags assigned to literary works of art, and to compare them with the subject heading terms from library catalogs and present the considerable potential of folksonomy in improving the traditional approach to constructing and assigning subject headings for works of fiction.

Approach/methodology/design. The first section of the paper presents the basic theoretical elements of content analysis from the viewport of librarian classification, subject analysis and user tagging. The second section depicts the research results of the user tags, conducted in two phases – first, the user tag analysis on a linguistic, functional and semantic levels and then the comparison of the tags to subject headings collected from the online library catalogues.

Results. The research has revealed that user tags possess a greater thematic informativity than subject headings assigned by experts and as such may serve as a good foundation for the improvement of traditional systems for content analysis of literary works.

Research limitations. The research part of the paper was conducted on the author's selection of literary works and the collection of corpora of tags from the online catalogues of the National and University Library in Zagreb, the Zagreb City Library, the Library of Congress in Washington DC and the "LibraryThing" network system.

Practical implications. The research can serve as an initial step for further studies of content analysis of literary works in library systems, and as a first step towards their improvement in order to provide the best possible search results for literary and artistic texts.

Social implications. The results of the research imply the possibility of involving a nonlibrarian reading community and their direct contribution to the development of library systems.

Originality. The paper presents a research that, for the first time in one place, shows a comparison of user tags for the prose, dramatic and poetic literary works of art with the subject headings from library catalogs.

Keywords: content analysis, folksonomies, literary works, subject analysis, user tagging

1. Uvod

Najtraženija vrsta građe u narodnim knjižnicama su književnoumjetnička djela koja su u kontekstu sadržajne obrade vrlo specifična. Postupak sadržajnoga označivanja lijepe književnosti razlikuje se od postupka sadržajnog označivanja nefikcijske građe. Tradicionalni knjižnični sustavi slijede standardizirana načela i određena pravila za sadržajno označivanje koje odrađuju predmetni stručnjaci osposobljeni za održavanje visoke razine objektivnosti pri organizaciji znanja u knjižnicama. No takvi su sustavi u nekim konceptualnim i organizacijskim situacijama manjkavi, a potencijal za nadomještanjem tih nedostataka, osobito u slučaju određivanja sadržaja beletristike, nazire se u mogućnostima folksonomija, odnosno korisničkoga označivanja.

S. Špiranec navodi da je sadržajno označivanje čin utvrđivanja sadržajne građe dokumenta i iskazivanja sadržaja u odabranom jeziku za označivanje, a njegova je svrha omogućavanje pristupa dokumentu uz pomoć predmeta o kojima se u dokumentu govori. Ističe dva koraka od kojih se sastoji takav postupak, a to su određivanje bitnih značajki sadržaja dokumenta na temelju sadržajne analize te predstavljanje prethodno utvrđenih sadržajnih obilježja pomoću jezika za označivanje. Postupak sadržajnog označivanja u knjižničarstvu je obilježen kao proturječan zato što osnovna načela sustava za organizaciju znanja, kao i smjernice

u postupcima označivanja, zahtijevaju neutralnost, objektivnost, nepristranost i dosljednost. Oprečno tome, sadržajno označivanje podliježe interpretaciji i samo je po sebi subjektivno.²

U kontekstu spomenute proturječnosti, S. Špiranec opisuje dva istaknuta teorijska problema sadržajnoga označivanja. Prvi se problem ostvaruje u neodređenosti pojma *sadržaj* koji se ne određuje jednoznačno, a što značajno otežava pojmovno definiranje sadržajne analize. Kao zamjena za taj termin, u različitim se radovima predlagala upotreba alternativnog nazivlja poput *teme*, *predmeta*, *tematike* i sličnog, koji predstavljaju ukupnost predmeta sadržanih u tekstu pojedinog dokumenta.³ Ovaj se rad bavi isključivo književnoumjetničkim djelima i zato je upotrebljavan pojam *tema* kojim se u znanosti o književnosti određuje jedinstveno značenje pojedinog književnog djela, odnosno značenje koje povezuje sve različite dijelove i elemente unutar istog književnog teksta.⁴ Povezivanjem nazivlja dviju različitih struka objedinjuju se svi elementi sadržani u pojedinom književnom djelu. To su elementi koji korisnicima predstavljaju kriterije prilikom odabira naslova za čitanje, a koji bi u knjižničarskoj struci mogli poslužiti kao izvrsno mjerilo za pretraživanje i označivanje beletrističkih djela.

Drugi teorijski problem sadržajnoga označivanja jest neprecizno opisivanje samog postupka označivanja. S. Špiranec navodi teorijska promišljanja više autora o problemu subjektivnosti predmetnog označivanja prema kojima nije dovoljno odrediti predstavljanje sadržaja dokumenta u odabranom indeksnom jeziku, već je potrebno i predstavljanje interpretacije sadržaja dokumenta. Iako je interpretacija sama po sebi subjektivan postupak i svojom se prirodom suprotstavlja svrsi indeksiranja, u kontekstu označivanja teme književnoumjetničkih djela, ona predstavlja potencijal, a ne problem. S obzirom na to da je književnost subjektivna, svaki književni tekst može biti interpretiran na bezbroj načina i ne može u potpunosti biti indeksiran objektivno, neutralno i dosljedno.⁵ S. Špiranec opisuje da bi se predmetni stručnjaci, umjesto na objektivni sadržaj dokumenta, trebali usmjeriti na utjecaj i vrijednost dokumenta za možebitnog korisnika.⁶ To se osobito može primijeniti na književnoumjetnička djela jer svaki čitatelj na svoj način doživljava pročitani književni tekst, kao što svaki od njih ima vlastite korisničke potrebe prilikom odabira naslova za čitanje.

² Usp. Špiranec, S. Subjektivna paradigma sadržajnog označivanja. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 57, 1/3(2014), str. 2–3. [citirano: 2021–08–27]. Dostupno i na: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/109/104>.

³ Isto, str. 3.

⁴ Usp. Solar, M. Rječnik književnoga nazivlja. Zagreb: Golden marketing; Tehnička knjiga, 2006. Str. 291.

⁵ Špiranec, S. Nav. dj., str. 3–4.

⁶ Isto, str. 5.

2. Lijepa književnost i tradicionalni sustavi za sadržajno označivanje

Spomenuto je da se prema književnoumjetničkim djelima provodi drugačiji pristup u praksi sadržajnog označivanja. To znači da su ona u tom procesu izdvojena od naslova koji nisu fikcijski, npr. od djela iz područja znanstvene i obrazovne djelatnosti. M. Mikačić navodi da književni tekstovi pripadaju drugačijoj vrsti proizvodnje ljudskih aktivnosti te da služe za zadovoljavanje ljudskih želja i potreba. Osim književnosti, u istom kontekstu navodi filozofiju i religiju, politiku i zakonodavstvo, glazbu i likovne umjetnosti, zabavu i sport. Tekstove navedenih djelatnosti opisuje kao drugačije i osebujnije od onih iz znanstvenih i obrazovnih djelatnosti. Kao primjer takve razlike navodi opreku između književnoga djela i književne kritike.⁷

Kroz povijest razvoja tradicionalnih sustava za označivanje (u knjižnicama), sadržaj lijepe književnosti bio je nezanemarivo slabije obrađen. Ta manjkavost rezultira nedostatnim zadovoljenjem informacijskih potreba čitatelja književnoumjetničkih djela.

2.1. *Pristup klasifikacijskih sustava književnim tekstovima*

Razvrstavanje predmeta, pojava i pojmova u razrede, skupine i vrste prema određenim uvjetima naziva se klasifikacija, a klasifikacijski je sustav jezik za označivanje dokumenata sustavom stručnih oznaka. Ostvaruje se kroz klasifikacijsku shemu koja sadrži popis predmetnih područja zastupljenih numeričkim, abecednim ili abecednonumeričkim stručnim oznakama. Cilj knjižnične klasifikacije jest izrada rasporeda sadržajnih informacija o fondu pojedine knjižnice kako bi se korisnicima omogućilo jednostavno pronalaženje željene literature.⁸ U Hrvatskoj je, od nekoliko postojećih velikih klasifikacijskih sustava za razvrstavanje knjižnične građe, zastupljena Univerzalna decimalna klasifikacija – opća klasifikacijska shema hijerarhijske strukture koja se temelji na utvrđenim predmetnim područjima proučavanja te na znanstvenim disciplinama. Književnost je u toj shemi, uz filologiju i lingvistiku, obuhvaćena u skupini 8.⁹

U prošlosti je raznolikost književnosti u UDK sustavu bila znatno manje opisana i tadašnje označivanje sadržaja književnih tekstova nije bilo sveobuhvatno. O tome je pisala M. Tica koja je istaknula da lijepa književnost rijetko nailazi na bilo kakvo razvrstavanje osim po nacionalnom jeziku i glavnim književnim rodovima. Pored toga, žanrovsko se označivanje svodilo samo na četiri oznake za žanr

⁷ Usp. Mikačić, M. Teorijske osnove sustava za predmetno označivanje. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1996. Str. 29.

⁸ Usp. Leščić, J. Klasifikacija i predmetno označivanje: Priručnik za stručne ispite. Zagreb: Naklada Nediljko Dominović, 2007. Str. 15.

⁹ Isto, str. 27.

– povijesni, ratni, kriminalistički i znanstvenofantastični žanr. Ona je istaknula interese čitatelja kojima je važniji sadržaj djela nego pripadnost određenoj nacionalnoj književnosti i književnom rodu.¹⁰ B. Purgarić-Kužić navodi da su žanrovi važan parametar pretraživanja u informacijskim sustavima jer nadilaze pojedinačna djela i stvaraju okvire za prepoznavanje i korištenje tih djela na temelju njihove vrstosti. Ona ističe da je zbog žanrovske tipizacije moguće prepoznati vrstu teksta, institucionalne i društvene postavke, aktivnosti i uloge koje se predlažu autorima i korisnicima, motive, ideje, kao i predvidjeti sam sadržaj djela. Upravo je predviđanje sadržaja djela najkorisnija mogućnost kada je riječ o književnoumjetničkim tekstovima.¹¹

Važno je spomenuti i određenje pojma *žanr* iz perspektive teorije književnosti i njezinih pokušaja klasifikacije književnosti. M. Solar smatra da se žanr najčešće određuje u smislu najniže razine klasifikacije, odnosno kao skupina književnih djela koja sadrže pojedine prepoznatljive značajke. Funkcija žanra je utvrđivanje značajki koje su prepoznatljive u brojnim sličnim djelima, bilo na razini oblikovanja, bilo na razini tipičnih likova i situacija, bilo na razini uporabe književne tehnike.¹² Svaki pojedini čitatelj lijepo književnosti često je skloniji određenim žanrovskim značajkama koje će tražiti u književnim tekstovima. On bira žanrovske elemente u kojima najviše uživa prilikom čina čitanja. Bibliografski klasifikacijski sustavi u tom su slučaju od velike pomoći jer okupljaju djela koja pripadaju istom žanru. Književno je stvaralaštvo do danas rezultiralo znatnim proširenjem žanrovske sustava, a čitateljske potrebe postaju sve više specijalizirane. Više nije dovoljno ograničiti klasifikaciju književnoumjetničkih djela na najpoznatije žanrove, nego je potrebno pratiti književne trendove i prema njima prilagođavati knjižničarske klasifikacijske sustave.

Shema Univerzalne decimalne klasifikacije danas je razvijenija i sadrži mnogo veći broj oznaka za književni oblik i žanr. Takvo se proširenje možda najviše očituje u označivanju romana, pa tako postoje zasebne oznake za sljedeće žanrove – crtani, psihološki, realistični, pustolovni, socijalni, humoristični, povijesni, politički, ratni, poučni, putopisni, znanstvenofantastični, filozofski, egzistencijalistički, pastirski, kriminalistički, detektivski, autobiografski, epistolarni, simbolički, *fantasy*, satirični, utopijski, distopijski, romani s religioznim temama, trileri i senzacionalistička proza.¹³ Takva podjela oznaka svakako nudi bolji prikaz osnovno-

¹⁰ Usp. Tica, M. Označivanje vrsta romana. // Predmetna obradba: Ishodišta i smjernice: Zbornik radova. / uredile J. Lasić-Lazić, J. Leščić, J. Petric. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 1998. Str. 234.

¹¹ Usp. Purgarić-Kužić, B. Društveno označivanje i knjižnice. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 54, 4(2011), str. 95–98. [citirano: 2021–08–27]. Dostupno i na: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/345>.

¹² Solar, M. Nav. dj., str. 322–323.

¹³ Usp. Univerzalna decimalna klasifikacija. / uredila L. Jurić Vukadin. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2013. Str. 460–461.

ga sadržaja romana i predstavlja izrazito veću informativnu vrijednost čitateljima zainteresiranima za određene žanrove nego što je to bilo prije. Međutim postavlja se pitanje uspijevaju li klasifikacijski sustavi držati korak s rapidnim nastajanjem novih književnih trendova i žanrova.

Do problema dolazi i kada korisnici imaju visoko specijalizirane kriterije prilikom odabira djela koja pripadaju istome žanru. Današnja je književna proizvodnja u svakodnevnom porastu, a do sada je nastao velik broj svojevrstnih podžanrova čiji elementi iskazuju još veću specijaliziranost sadržaja naslova koji pripadaju istome žanru. U tom slučaju više nije dovoljno okupiti naslove istih značajki na jedno mjesto, već je potrebno istaknuti njihove razlike unutar iste stručne oznake. Knjižničarske klasifikacijske sheme neće biti od velike pomoći pri zadovoljavanju čitateljskih ukusa korisnika koji su, primjerice, zainteresirani za ljubavne romane, ali isključivo one u kojima je mjesto radnje Škotska, u kojima se javljaju likovi gorštaka i borbe između klanova (npr. romani M. McCarty ili M. Mallory). Takvi korisnici neće biti zadovoljni romanima N. Sparksa ili A. Todd, iako svi pripadaju istom žanru ljubavnih romana. Iscrpnije odgovore na takve specijalizirane upite mogu pružiti sustavi predmetnih odrednica i korisničkih oznaka, dok klasifikacijske sheme mogu poslužiti tek kao početni korak prilikom pretraživanja.

2.2. Književnoumjetnička djela i predmetna obrada

Uz klasifikaciju dokumenata, kao dio analize sadržaja dokumenta, stoji i postupak dodjeljivanja predmetnih odrednica. M. Mikačić definira predmetni katalog kao popis bibliotečne građe raspoređen na skupine prema predmetima koje iskazuju predmetne odrednice, a koje se redaju prema strogo abecednom redoslijedu. Predmetna je odrednica “skup ili niz riječi koje su pojmovne oznake, a koje u svojoj ukupnosti daju sažeti iskaz o predmetu sadržanom u pojedinom dokumentu ili dijelovima dokumenta”.¹⁴ Ona se može sastojati od više pojmovnih jedinica čiji se pojmovi iskazuju riječima, a te se jedinice zovu pojmovne oznake. M. Mikačić navodi i osam vrsta pojmovnih oznaka – oznaka za znanost; oznaka za društvenu djelatnost; oznaka za umjetnost; oznaka za opći pojam za objekte, procese i svojstva; ime fizičke osobe, naziv korporativnog tijela, naziv individualnog objekta; naziv geografskog područja; naziv razdoblja ili oznaka razdoblja; naziv za oblik dokumenta.¹⁵

O statusu književnoumjetničkih djela u pravilima za dodjeljivanje predmetnih odrednica pisale su D. Štrbac i M. Vujić koje navode pravilo prema kojemu predmetni katalog obuhvaća građu stručnoga i znanstvenoga karaktera i da beletristika, uz izvorna filozofska djela, opće enciklopedije, leksikone, dvojezične i višejezične

¹⁴ Mikačić, M. Nav. dj., str. 33.

¹⁵ Isto, str. 41.

ne rječnike i novine ne ulazi u predmetni katalog.¹⁶ Književnost u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu obuhvaća 18 % sveukupne građe, ali predmetno se obrađuju samo djela o književnosti i diskurzivna proza, dok se beletrističkim naslovima dodjeljuju oznake Univerzalne decimalne klasifikacije.¹⁷

Znanstveni radovi iz područja knjižničarstva sve češće bave se problemom izostavljanja književnih tekstova iz postupka predmetne obrade. R. Jadrijević i D. Gavranović, koje su istraživale predmetnu obradu fantastične i znanstveno-fantastične književnosti, u svojem su radu iznijele pretpostavku da određena vrsta građe svojom nedovoljnom predmetnom obradom ne zadovoljava informacijske potrebe korisnika, odnosno čitatelja pojedinih žanrova. Te autorice navode da su književnoumjetnička djela, unatoč pravilima za dodjeljivanje predmetnih odrednica, izrazito pogodna za opredmećivanje i da bi čitatelji imali nezanemarivu korist od sadržajno označenih književnih tekstova. Njihovo je istraživanje pokazalo da postoji potreba za promjenom pravila prema kojemu se književna djela ne predmete. Kao opravdanje za postojanje takvog pravila, navele su činjenicu da je postupak predmetne obrade preskup, a i to što je donedavno doista bio nepotreban. Međutim istaknule su da postoje nedostaci u netočno i nedovoljno opredmećenim djelima u katalozima radi kojih korisnici niti ne mogu doći do traženih naslova. Kao dobar primjer prilagodbe navode sustav ključnih riječi, odnosno slobodno formiranih odrednica (*Oznake/Tagovi*) u mrežnom katalogu Knjižnica grada Zagreba (KGZ), ali kojemu nedostaje standardizacija. Također predlažu da bi se sustav predmetnih odrednica Kongresne knjižnice mogao uzeti kao dobra podloga za izradu hrvatskoga sustava za označivanje književnih tekstova.¹⁸

O potrebi za dodjeljivanjem predmetnih odrednica beletrističkim djelima piše i V. Vitori, ali u kontekstu povijesnih romana koji sadrže kulturno-povijesne informacije. Ona tvrdi kako bi bilo poželjno uvesti predmetne odrednice, pristupne točke književnom tekstu, za mjesto i vrijeme radnje, a po potrebi i za književni lik. Kao razlog tome navodi činjenicu da su korisnički upiti nerijetko usmjereni prema prostornom ili vremenskom određenju, a koje postojećim načinom opredmećivanja nije obuhvaćeno, pa ni pretraživo. Ističe kako se predmetno ne označuju ni književni likovi, pa time ni oni koji predstavljaju znamenite povijesne osobe, a ne označavaju se ni ostale sadržajne i predmetne značajke djela. Nedostatak označi-

¹⁶ Usp. Štrbac, D.; M, Vujić. Pravilnik za predmetni katalog. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2004. Str. 16.

¹⁷ Usp. Sekne, M. Predmetne odrednice u području književnosti u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 57, 1/3(2014), str. 392. [citirano: 2021–08–27]. Dostupno i na: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/129/124>.

¹⁸ Usp. Jadrijević, R.; D. Gavranović. Predmetna obrada fantastične i znanstveno fantastične književnosti: Pilotno istraživanje. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 57, 1/3(2014), str. 141–145. [citirano: 2021–08–27]. Dostupno i na: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/116/111>.

vanja tih značajki djela rezultira nemogućnošću pretraživanja prema navedenim parametrima.¹⁹

Uvođenje takvog tipa predmetnih odrednica za književnoumjetnička djela dalo bi izrazito korisne rezultate korisnicima koji su zainteresirani za konkretne aspekte pojedinih književnih priča. Kongresna je knjižnica u Washingtonu već razvila svoj sustav predmetnih odrednica u tom smjeru. Primjerice, sva književnoumjetnička djela u kojima je mjesto radnje Mars, okupljena su složenom predmetnom odrednicom *Mars (Planet) – Fiction*. Dodatna odrednica *Fiction* ima ulogu razdjeljivanja svih fikcionalnih djela od onih koja to nisu, a koja govore o Marsu iz znanstvenih/stručnih motrišta. Taj primjer ilustrira svrsishodnost opredmećivanja književnih tekstova jer se tako čitateljima osigurava pristup točnim i iscrpnim rezultatima pretraživanja, što rezultira kvalitetnijim zadovoljavanjem njihovih korisničkih potreba.

Međutim najveći i nezaobilazni problemi predmetne obrade jesu skupoća cijeloga procesa koja može dovesti u pitanje isplativost uvrštavanja predmetnih odrednica lijepoj književnosti i činjenica da se sustav predmetnih odrednica izrađuje prema strogo određenim pravilima za izradu predmetnoga kataloga. Stoga se postavlja pitanje mogu li sustavi za korisničko označivanje koji otvaraju sasvim nove mogućnosti označivanja književnih tekstova postati potencijalno rješenje tih problema.

3. Značajke društvenog označivanja kao alata za organizaciju znanja

Fenomen društvenog označivanja sadržaja ljudske proizvodnje dostupnih u mrežnom okruženju pojavio se kao rezultat ubrzanog razvitka internetskih tehnologija i globalne upotrebe interneta kao masovnog medija. Broj mrežnih sadržaja svakodnevno raste, a društveno je označivanje organizacijska metoda uz pomoć koje se oni nastoje organizirati, sačuvati, pretražiti i razmijeniti. Ključna je značajka društvenog označivanja velik broj korisnika koji dodjeljuju oznake pojedinim izvorima. Tako se izvori sličnoga sadržaja okupljaju na jedno mjesto, što omogućava iscrpnije pretraživanje sadržaja prema pripadnosti korisnika pojedinoj interesnoj skupini. U postupku društvenoga označivanja krajnji korisnici dodjeljuju ključne riječi, tj. oznake različitim sadržajima kao što su poveznice, mrežne stranice, fotografije i videozapisi. Takvo indeksiranje mrežnih sadržaja proizvodi velik broj oznaka čija se cjelokupnost izražava pojmom *folksonomija*.²⁰

¹⁹ Usp. Vitori, V. Predmetno označivanje književnih tekstova – povijesnih romana. // Predmetna obrada: Pogled unaprijed: Zbornik radova. / uredile B. Purgarić-Kužić i S. Špiranec. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017. Str. 149–151.

²⁰ Usp. Purgarić-Kužić, B. Uloga žanra u bibliografskom univerzumu i novi nadzirani rječnik LCGFT. // Predmetna obrada: Pogled unaprijed: Zbornik radova. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017. Str. 189–191.

Korisnička oznaka ili *tag* pojam je iza kojega stoji višestruko značenje. *Tagovi* su metapodaci, nazivi kategorija i navigacijski alati koje korisnici dodjeljuju izvorima na temelju urođene ljudske potrebe za kategorizacijom pojava. Takvo je indeksiranje specifično po tome što korisnici dodjeljuju oznake koje im prirodno prve padaju na pamet kada označavaju pojedini izvor, bez upotrebe kontroliranih rječnika.²¹ B. Purgarić-Kužić korisničke oznake opisuje kao nestrukturirane, nehijerarhijske, slobodne forme koje stvaraju i definiraju krajnji korisnici kako bi identificirali izvore za pretraživanje te ih kasnije lakše pretraživali.²² Početnih godina nastanka fenomena društvenoga označivanja mnogi su autori u njemu prepoznali potencijal za unapređenje sustava za organizaciju znanja. Očekivali su da će porastom folksonomijskih sustava biti potrebno bolje organizirati njihovu unutarnju strukturu pomoću tehnologija semantičkoga *weba* te su postavili pitanje kako iskoristiti njihove prednosti.²³

Jedan od ciljeva knjižničarske struke jest iskorištavanje najnovijih tehnologija za unapređenje usluga, pa su folksonomije prepoznate kao nova opcija za proces organizacije znanja. Korak prema integraciji pomagala za društveno označivanje u knjižničarske sustave pokrenuo je brojna istraživanja o prednostima i nedostacima folksonomija u kontekstu sadržajnoga označivanja knjižničarske građe. Jedna od najpopularnijih stranica za društveno označivanje je „LibraryThing“ koja sadrži milijune katalogiziranih knjiga te brojne korisnike koji tim knjigama dodjeljuju svoje oznake. S. Špiranec i B. Livaja opisuju „LibraryThing“ kao mrežnu aplikaciju za katalogizaciju knjiga, dijeljenje metapodataka o njima te informacija proizišlih iz korisničkoga označivanja, a služi i za društveno umrežavanje na temelju zajedničkih čitateljskih interesa.²⁴ „LibraryThing“ oznake najplodnije su tlo za istraživanja *tagova* dodijeljenih knjigama od strane korisnika jer trenutno broji više od dva i pol milijuna korisnika, preko 160 milijuna katalogiziranih knjiga i više od 177 milijuna korisničkih oznaka.²⁵ B. Purgarić-Kužić navodi da korisnici, za razliku od predmetnih stručnjaka koji iskazuju predmet dokumenta, svojim

²¹ Usp. Banek, Z. M.; S. Špiranec; K. Zauder. Collaborative tagging: Providing user created organizational structure for Web 2.0. // Zbornik radova 1. međunarodne znanstvene konferencije The Future of Information Sciences: INFuture2007. / uredili S. Seljan i H. Stančić. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, 2007. Str. 195. [citirano: 2021–08–27] Dostupno na: <https://infoz.ffzg.hr/INFuture/2007/PDF/2-13%20Banek%20Zorica%20&%20Spiranec%20&%20Zauder.%20Collaborative%20Tagging.pdf>.

²² Purgarić-Kužić, B. Nav. dj., str. 193.

²³ Usp. Hotho, A.; R. Jäschke; C. Schmitz; G. Stumme. Information retrieval in folksonomies: Search and ranking. // Proceedings of the 3rd European conference on The Semantic Web: Research and applications. / ed. Y. Sure and J. D. Kassel, Hannover: University of Kassel. Research Center L3S, 2006. Str. 15. [citirano: 2021–08–27] Dostupno na: https://www.kde.cs.uni-kassel.de/hotho/pub/2006/seach2006hotho_eswc.pdf.

²⁴ Usp. Špiranec, S.; B. Livaja. Korisničke oznake i predmetne odrednice: Istraživanje funkcionalnosti kao prilog unapređenju predmetnoga pristupa. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 57, 1/3(2014), str. 56. [citirano: 2021–08–27]. Dostupno i na: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/112/107>.

²⁵ LibraryThing. <https://www.librarything.com/zeitgeist>.

oznakama iskazuju niz koncepata poput predmeta, autorstva, porijekla, namjene, mišljenja i sličnoga. Izrazito je zanimljiva činjenica to što korisnici mogu iskazati svoj odnos prema dokumentu ovisno o svojim potrebama. Tako dolazi do stvaranja dodatnih vrijednosti koje korisnik može osobno primijeniti, ali koje se mogu odnositi i na ostale korisnike sustava.²⁶

Značajke poput velikog broja korisnika i dodijeljenih oznaka, intuitivnog pojmovlja i porasti informativnosti stručnjaci izdvajaju kao prednosti folksonomija te smatraju da ih se svakako treba iskoristiti kao dodatan sloj u procesu organizacije znanja u knjižničnim katalozima. Međutim slažu se i u tome da one ne mogu u potpunosti zamijeniti tradicionalne sustave i metode za označivanje. Zato predlažu integraciju korisničkoga označivanja u postojeće kataloge, čime bi se postigla točnija i iscrpnija organizacija sadržaja.²⁷ U Hrvatskoj takvo objedinjavanje još uvijek nije dovoljno zastupljeno, ali svjetske knjižnice koje su uvele pomagala za društveno označivanje u svoje sustave postigle su veću pristupačnost građi jer su korisničke oznake, uz oznake predmetnih stručnjaka, dodatne pristupne točke dokumentu.²⁸

Istraživanje *web 2.0* tehnologija na knjižničnim mrežnim stranicama proveo je 2014. godine K. Rogers na uzorku od 78 narodnih i fakultetskih knjižnica u Missisippiju i ono je pokazalo da su tada samo tri knjižnice dodjeljivale *tagove* knjigama, videozapisima i ostalim medijskim sadržajima.²⁹ B. J. Mehrtens-Carey je 2018. godine istražio korisničko označivanje stripova u novozelandskim gradskim knjižnicama koje je pokazalo da *tagovi* doista pružaju dodatne informacije o svakom označenom naslovu, ali da podliježu problemima polisemije, sinonimije i hiperonimije.³⁰ Do danas su neke svjetske knjižnice u svoje kataloge uvrstile sustave „LibraryThing for Libraries“ (npr. Knjižnica okruga Spokane)³¹ i „Syndetics Unbound“ (npr. Gradska knjižnica okruga Warren-Trumbull)³² koji, osim recenzija i preporuka sličnih knjiga, kod svakog zapisa prikazuju i oblake *tagova*. Međutim oba sustava zapravo prikazuju redizajnirane i pročišćene oznake preuzete iz „LibraryThinga“ kako bi one bile što kvalitetnije, jednostavnije i dosljednije.

²⁶ Purgarić-Kužić, B. Nav. dj., str. 192.

²⁷ Banek, Z.; S. Špiranec; K. Zauder. Nav. dj., str. 198–199.

²⁸ Purgarić-Kužić, B. Nav. dj., str. 207.

²⁹ Usp. Rogers, K. Academic and public libraries use of web 2.0 applications and services in Mississippi. // SLIS Connecting 4, 1(2015), str. 9. [citirano: 2021–10–14]. Dostupno na: <https://aquila.usm.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1078&context=slis-connecting>.

³⁰ Usp. Mehrtens-Carey, B. J. Social tagging for graphic novels: A Content analysis of graphic novel collections in New Zealand public libraries. Wellington: Sveučilište Victoria, 2018. Str. 49. [citirano: 2021–10–14]. Dostupno na: https://researcharchive.vuw.ac.nz/xmlui/bitstream/handle/10063/7669/paper_access.pdf?sequence=1.

³¹ LibraryThing for Libraries. <https://www.librarything.com/forlibraries/index.php?page=catalog>.

³² ProQuest: Syndetics Unbound. <https://proquest.syndetics.com/Marketing/Home>.

Također, neke knjižnice u svijetu koriste servis „BiblioCommons“³³ (npr. Gradska knjižnica Vancouver) koji njihove kataloge obogaćuje elementima društvenoga označivanja kao što su dodjeljivanje *tagova*, recenzija, ocjena i kreiranja personaliziranih popisa.³⁴

3.1. Značajke korisničkoga označivanja i usporedba s predmetnim pristupom

Do danas je u području knjižničarstva napisan znatan broj znanstvenih radova o korisničkom označivanju, a njih su u četiri skupine kategorizirali J. Lasić-Lazić, S. Špiranec i T. Ivanjko. Prva skupina radova pripada općenitim studijama koje proučavaju društveno označivanje unutar područja proučavanja društvenog softvera. Radovi druge skupine istražuju oznake analizom modela, strukture i kategorizacije semantičkih i lingvističkih aspekata. Korisnike u kontekstu različitih okruženja i sustava istražuju radovi treće skupine, a četvrta skupina radova bavi se poboljšanjem pristupa informacijskih sustava i tradicionalnih sustava za organizaciju znanja. Upravo je potonja kategorija istraživanja najznačajnija za knjižničarsku struku.³⁵

T. Ivanjko ističe tri osnovne razlike uspoređivanja sustava korisničkih oznaka s tradicionalnim sustavom indeksiranja. Prva se odnosi na decentralizaciju korisničkoga označivanja i u tome što uspjeh označivanja ovisi o zajedničkim naporima cijele zajednice, pri čemu je iscrpnost i kvaliteta pojedine oznake ekvivalentna njezinoj učestalosti. Druga razlika odnosi se na predmetne stručnjake koji svoje koncepte izražavaju na temelju kontroliranog rječnika kako bi njihovi opisi bili ujednačeni, dok korisničko označivanje ne nameće takvo ograničenje. Motivacija opisivanja izvora treća je razlika, a dijeli se na osobnu, koja ostvaruje potrebu za organizacijom i lakšim pronalaskom vlastitih sadržaja i na društvenu motivaciju, koja ostvaruje potrebu za doprinosom zajednici i dijeljenjem sadržaja s ostalim korisnicima. U opreci s tim, predmetni stručnjaci teže omogućavanju najprikladnije pristupne točke do pojedinog izvora za korisnike.³⁶

M. Heckner, S. Mühlbacher i C. Wolff kategorizirali su korisničke oznake prema modelu koji uključuje funkcionalne i redundantne oznake te njihove lingvistič-

³³ BiblioCommons. <https://www.bibliocommons.com>.

³⁴ Usp. Spiteri, L. Social discovery systems in public libraries : If we build them, will they come? // *Library Trends* 61, 1(2014), str. 138. [citirano: 2021–10–13]. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/236762734_Social_Discovery_Systems_in_Public_Libraries_If_We_Build_Them_Will_They_Come.

³⁵ Usp. Lasić-Lazić, J.; S. Špiranec; T. Ivanjko. Tag-resource-user: A Review of approaches in studying folksonomies. // *Qualitative and Quantitative Methods in Libraries (QQML)* 3(2014), str. 686–689. [citirano: 2021–08–27]. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/703325>.

³⁶ Usp. Ivanjko, T. Korisničko označivanje i predmetni pristup. // *Predmetna obrada: Pogled unaprijed: Zbornik radova*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017. Str. 43–44.

ke aspekte.³⁷ Funkcionalne oznake odnose se na sadržaj izvora i na osobne oznake, dok se redundantne oznake podudaraju s dijelovima teksta izvora. Lingvistički aspekti odnose se na pravopis, oblik i vrstu riječi *tagova*.³⁸

Korisničko označivanje odlikuje se korištenjem prirodnoga jezika i odsutnošću stroge kontrole procesa, niskim kognitivnim troškom, boljom osobnom organizacijom i pretragom izvora, neposrednom komunikacijom i povratom informacija te prilagođenošću korisniku i stvaranju korisničkih zajednica. Nedostaci su problemi višeznačnosti, sinonimije i konvencija pisanja te problemi semantičke razine koji zajedno uzrokuju netočnosti i kontradikcije unutar sustava.³⁹ Primjerice, normativna baza predmetnih odrednica Kongresne knjižnice u Washingtonu popisuje sve sinonimne izraze za određeni pojam i korisnik dobiva iste rezultate bez obzira na to koji je sinonim upotrijebio prilikom pretraživanja. Folksonomije nemaju takvu semantičku kontrolu i rezultati pretraživanja bit će sveobuhvatni samo ako su u oblaku *tagova* označeni svi sinonimni izrazi za određeni pojam.

S. Špiranec i B. Livaja govore o pozitivnim aspektima korisničkoga označivanja kao o mehanizmima koji bi uvelike mogli poboljšati sustav predmetnih odrednica tako da se, unutar knjižničnih kataloga, uz njih integrira mogućnost dodjeljivanja *tagova*. Upozoravaju na to da bi knjižnice koje planiraju provesti takvu integraciju trebale uzeti u obzir razinu udjela pojedinih kategorija korisničkih oznaka, njihov učinak na pretraživanje informacija i njihovu dodatnu vrijednost s gledišta folksonomija. Također ističu da je potrebno pripaziti na održavanje prihvatljive ravnoteže između tih dvaju različitih sustava jer bi pretjeran nadzor nad postupcima korisničkoga označivanja koji odstupaju od pravila za izradu nadziranih rječnika mogao djelovati kontraproduktivno na korisničko označivanje, a to bi dovelo do neuspjeha u poboljšanju predmetnoga pristupa.⁴⁰ S. Špiranec i T. Ivanjko navode da se folksonomije mogu kao zaseban jezik uvrstiti u sustave za pretraživanje informacija s ostalim indeksnim jezicima u katalogu knjižnice. Ističu i mogućnost ugradnje dijelova nadziranih jezika u folksonomije, kao i mogućnost ispravljanja tradicionalnih indeksnih oznaka korisničkim nazivljem. Moguće je izgraditi potpuno novi hibridni jezik koji bi bio utemeljen i na elementima korisničkih oznaka i na pravilima za izradu tradicionalnih kontroliranih rječnika.⁴¹

³⁷ Usp. Heckner, M.; S. Mühlbacher; C. Wolff. Tagging tagging: Analysing user keywords in scientific bibliography management systems. // *Journal of Digital Information* 9, 2(2008), str. 4–12. [citirano: 2021–08–27]. Dostupno na: <https://journals.tdl.org/jodi/index.php/jodi/article/download/246/208>.

³⁸ Ivanjko, T. Nav. dj., str. 45.

³⁹ Isto, str. 46–50.

⁴⁰ Špiranec, S.: B. Livaja. Nav. dj., str. 52–66.

⁴¹ Usp. Špiranec, S.; T. Ivanjko. Predmetni jezici s korisničkim jamstvom: Što možemo naučiti od folksonomija? // *Seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: Mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske strukture*. 2012. Str. 69.

Iako uvođenje folksonomija u knjižnične kataloge ima svoje nezanemarive prednosti, brojne studije ukazuju na nedostatke tog pothvata. J. Porter u tom kontekstu izdvaja problem učinkovitosti folksonomija. Naime, one ostvaruju svoj puni potencijal samo ako *tagove* dodjeljuje izrazito velik broj različitih korisnika.⁴² T. Merčun i M. Žumer navode još jedan problem povezan s uvođenjem folksonomija u knjižnice, a koji je povezan s razvijenom korisničkom navikom na najpopularnije servise za društveno označivanje poput Amazona i „LibraryThing“. Knjižnice u odnosu na takve servise kasne s uvođenjem mogućnosti društvenog označivanja, a autorice navode i zaključak istraživanja OCLC-a iz 2007. godine koji pokazuje da korisnici nemaju sklonost prema vlastitom sudjelovanju u razvijanju folksonomija u knjižničnim katalogima.⁴³ Stoga se nameće pitanje bi li knjižnice u Hrvatskoj implementacijom folksonomija privukle dovoljno visok broj korisnika koji bi sudjelovali u kreiranju oznaka te u kojoj bi mjeri uvedeni sustav za društveno označivanje u hrvatskim knjižnicama postigao relevantne i učinkovite rezultate. Potencijalno rješenje tog problema moglo bi se pronaći u spomenutom kombiniranju najboljih mogućnosti folksonomija s tradicionalnim sustavima za označivanje, i to uz nadzor predmetnih stručnjaka.

4. Uvod u istraživanje

4.1. Plan istraživanja

Cilj je istraživanja utvrđivanje tematske informativnosti korisničkih oznaka koje su dodijeljene književnoumjetničkim djelima, usporediti ih s oznakama iz knjižničnih kataloga koje su dodijeljene od strane predmetnih stručnjaka te predstaviti njihov potencijal za poboljšanjem tradicionalnih pristupa označivanja lijepe književnosti u knjižničnim katalogima.

Plan istraživanja sastojao se od tri faze – odabir materijala i prikupljanje korpusa oznaka, analiza korpusa korisničkih oznaka te usporedba tematske informativnosti oznaka dodanih od strane predmetnih stručnjaka s informativnošću oznaka dodanih od strane korisnika.

⁴² Usp. Porter, J. Folksonomies in the library: Their impact on user experience, and their implications for the work of librarians. // *The Australian Library Journal* 60, 3(2011), str. 253. [citirano: 2021–10–12]. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/279464601_New_generation_of_catalogues_for_the_new_generation_of_users.

⁴³ Usp. Merčun, T.; M. Žumer. New generation of catalogues for the new generation of users: A Comparison of six library catalogues. 2008. Str. 6. [citirano: 2021–10–13]. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/279464601_New_generation_of_catalogues_for_the_new_generation_of_users.

4.2. *Hipoteze*

Istraživanju korisničkih oznaka lijepe književnosti pristupilo se radi utvrđivanja istinitosti sljedećih pretpostavki:

1. Postoji potreba za prilagodbom knjižničnih sustava za sadržajno označivanje u kontekstu prikazivanja sadržaja književnih tekstova.
2. Oznake tradicionalnih sustava za sadržajno označivanje (oznake klasifikacijskog sustava UDK i predmetne odrednice) imaju manju tematsku informativnost od korisničkih oznaka kada je riječ o djelima lijepe književnosti.
 - a. Oznake tradicionalnih sustava za sadržajno označivanje ne razlikuju naslove koji pripadaju istome žanru, a koji su tematski nezanemarivo različiti.
3. Sustavi za korisničko označivanje mogu poslužiti kao alat na temelju kojega se knjižnični katalozi mogu poboljšati u smislu pretraživanja sadržaja književnoumjetničkih djela.

4.3. *Materijali i prikupljanje korpusa oznaka*

Odabir naslova na kojima je provedeno istraživanje temeljio se na kriteriju raspodjele književnosti na tri književna roda – prozu, poeziju i dramu. Za predstavnike pjesničkih i dramskih djela izabrano je po 10 naslova, a za prozna djela izabrano je 25 naslova. Razlog uvrštavanja većeg broja prozanih naslova jest prikazivanje specifičnosti korisničkog označivanja prema žanrovskom određenju. Uvjet za odabir djela na kojima je provedeno istraživanje bilo je postojanje kataložnih zapisa svakog naslova u mrežnim katalozima Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, Knjižnica grada Zagreba i Kongresne knjižnice u Washingtonu i u sustavu „LibraryThing“. Cjelokupan popis odabranih djela prikazan je u tablici 1.

Korpus prikupljenih oznaka može se prema prirodi i funkciji oznaka podijeliti u tri kategorije – oznake Univerzalne decimalne klasifikacije, predmetne oznake i korisničke oznake. Navedene hrvatske knjižnice ne dodjeljuju predmetne oznake djelima lijepe književnosti i klasificiraju ih oznakama Univerzalne decimalne klasifikacije. Stoga je korpus predmetnica preuzet iz mrežnoga kataloga Kongresne knjižnice.

Knjižnice grada Zagreba književnoumjetnička djela sadržajno obrađuju i anotacijama te slobodno formiranim predmetnim odrednicama (*Oznake/Tagovi*), ali one nisu obuhvaćene ovim istraživanjem. Iz anotacija se mnogo toga može doznati o sadržaju beletrističkih naslova, ali u istraživanje nisu uvrštene jer imaju isključivo opisnu ulogu, bez mogućnosti povezivanja s drugim sličnim djelima ili razdjeljivanja od sadržajno drugačijih djela, a kakve imaju UDK, predmetne i korisničke oznake.

Tablica 1. Popis književnoumjetničkih djela odabranih za istraživanje

PROZA	Znanstvenofantastična proza	1. Kim Stanley Robinson – <i>Crveni Mars</i> 2. Brian Herbert – <i>Dina: Kuća Atreida</i> 3. Margaret Atwood – <i>Gazela i Kosac</i> 4. Michael Crichton – <i>Jurski park</i> 5. Andy Weir – <i>Marsovac</i>
	Fantastična proza	6. Bram Stoker – <i>Drakula</i> 7. J. K. Rowling – <i>Harry Potter i kamen mudraca</i> 8. J. R. R. Tolkien – <i>Hobit</i> 9. G. R. R. Martin – <i>Igra prijestolja</i> 10. Stephen King – <i>Ono</i>
	Kriminalistička proza	11. Dan Brown – <i>Anđeli i demoni</i> 12. Umberto Eco – <i>Ime ruže</i> 13. Patricia Cornwell – <i>Obdukcija: prvi slučaj doktorice Kay Scarpetta</i> 14. Patrick Süskind – <i>Parfem</i> 15. Jed Rubenfeld – <i>Želja za smrću</i>
	Pustolovna proza	16. James Rollins – <i>Amazona</i> 17. William Golding – <i>Gospodar muha</i> 18. Herman Melville – <i>Moby Dick</i> 19. Mark Twain – <i>Pustolovine Toma Sawyera</i> 20. Jon Krakauer – <i>U divljini</i>
	Ljubavna proza	21. Maggie Stiefvater – <i>Drhtaj</i> 22. Anne Rice – <i>Izlaz u raj</i> 23. Jane Austen – <i>Ponos i predrasude</i> 24. Nicola Yoon – <i>Sve, baš sve</i> 25. Audrey Niffenegger – <i>Žena vremenskog putnika</i>
POEZIJA	26. Pablo Neruda – <i>20 ljubavnih pjesama i jedna očajna</i> 27. Dante Alighieri – <i>Božanstvena komedija</i> 28. Charles Baudelaire – <i>Cvjetovi zla</i> 29. Edgar Allan Poe – <i>Gavran</i> 30. John Milton – <i>Izgubljeni raj</i> 31. Homer – <i>Odiseja</i> 32. Ezra Pound – <i>Pisanski Cantosi</i> 33. T. S. Eliot – <i>Pusta zemlja</i> 34. William Shakespeare – <i>Soneti</i> 35. Walt Whitman – <i>Vlati trave</i>	

DRAMA	36. Pierre Corneille – <i>Cid</i> 37. Johann Wolfgang Goethe – <i>Faust</i> 38. Bertolt Brecht – <i>Majka Courage i njezina djeca</i> 39. Henrik Ibsen – <i>Nora</i> ili <i>Kuća lutaka</i> 40. Eshil – <i>Okovani Prometej</i> 41. Eugène Ionesco – <i>Stolice</i> 42. Anton Pavlovič Čehov – <i>Tri sestre</i> 43. T. S. Eliot – <i>Ubojstvo u katedrali</i> 44. Samuel Beckett – <i>U očekivanju Godota</i> 45. Pedro Calderon de la Barca – <i>Život je san</i>

Slobodno oblikovane predmetnice KGZ-a u mrežnom su katalogu smještene u zasebnom odjeljku (*Oznake/Tagovi*) i odvojene su od kontroliranog sustava predmetnih odrednica. Pretraživati ih se može samo kao ključne riječi unutar bibliografskih zapisa.⁴⁴ Iako nisu standardizirane, predstavljaju korak unaprijed u kontekstu sadržajnog označivanja beletrističkih naslova. Međutim one zaslužuju zasebno istraživanje upravo zato što su vrlo slične korisničkim oznakama i zato što su dio jednog hrvatskog knjižničnog mrežnog kataloga.

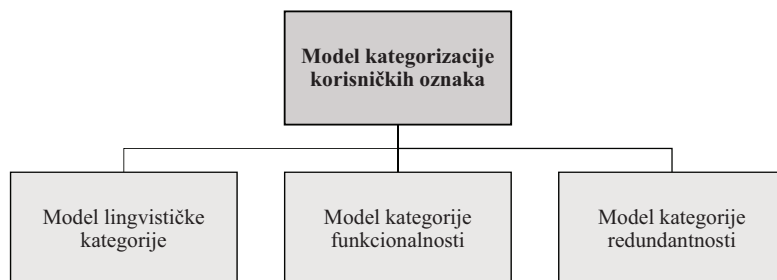
U korpus korisničkih oznaka preuzetog iz „LibraryThinga“ uvrštene su samo one oznake koje su, prvim otvaranjem zapisa za svaki pojedini naslov, na sučelju prikazane kao najučestalije. Tako je iz istraživanja isključen velik broj oznaka koje su dodane od strane samo jednog ili dvojice korisnika.

4.4. Analiza korpusa korisničkih oznaka

Analizi korisničkih oznaka pristupilo se prema prethodno spomenutoj kategorizaciji koju su predložili M. Heckner, S. Mühbacher i C. Wolff.⁴⁵ Njihov je model prilagođen potrebama ovoga istraživanja tako da je kategorija redundantnosti zanemarena, a provedena je detaljna značenjska analiza kategorije funkcionalnosti. Raščlamba korisničkih oznaka prikazana je na slici 1.

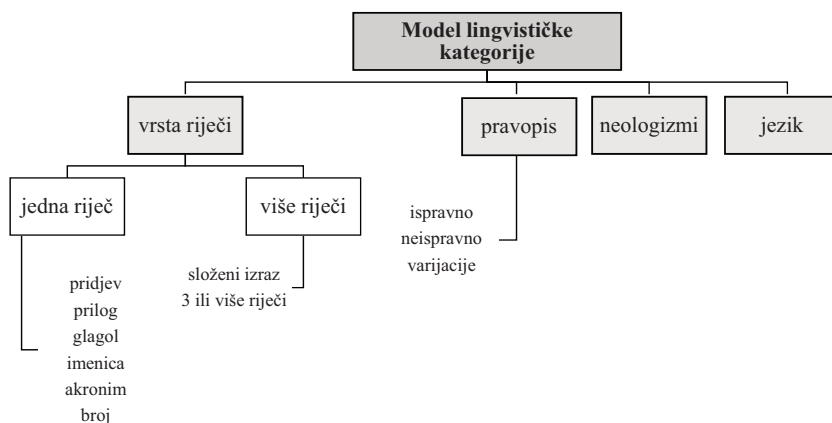
⁴⁴ Juraga, M. Predmetno pretraživanje u knjižničnim katalogzima nove generacije: Katalog Knjižnica grada Zagreba. // Predmetna obrada: Pogled unaprijed: Zbornik radova. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017. Str. 166.

⁴⁵ Heckner, M.; S. Mühbacher; C. Wolff. Nav. dj., str. 4–15.

Slika 1. Kategorizacija korisničkih oznaka prema M. Heckner, S. Mühlbacher i C. Wolff (2008).

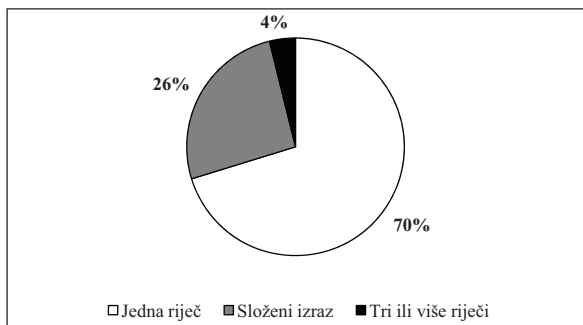
Model lingvističke analize (slika 2), koji pripada kvalitativnoj razini proučavanja prikupljenoga korpusa ima svrhu prikazati svojstva korisničkoga rječnika tako da bilježi gramatička i pravopisna obilježja korisničkih oznaka.

Slika 2. Model lingvističke kategorije korisničkih oznaka prema M. Heckner, S. Mühlbacher i C. Wolff (2008).

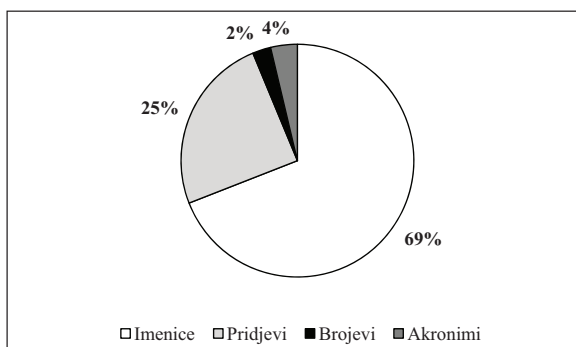
Analiza je provedena na korpusu od 1348 korisničkih oznaka iz mrežne aplikacije „LibraryThing“, a prikupljanje je završeno 3. kolovoza 2017. godine.⁴⁶ Prvi korak lingvističke analize proveden je prema broju riječi od kojih je sastavljena pojedina oznaka. Iz istraživanja je isključena analiza na temelju pravopisa, neologizama i jezika jer je broj pravopisno neispravnih oznaka, varijacija i oznaka na drugim jezicima osim na engleskome zanemarivo malen te rezultati ne bi doveli do ključnih zaključaka. Slika 3 prikazuje analizu korisničkih oznaka prema broju riječi od kojih su sastavljene.

⁴⁶ Naknadna provjera prikupljenog korpusa provedena je 2021. godine i nisu utvrđene promjene u broju i vrsti oznaka.

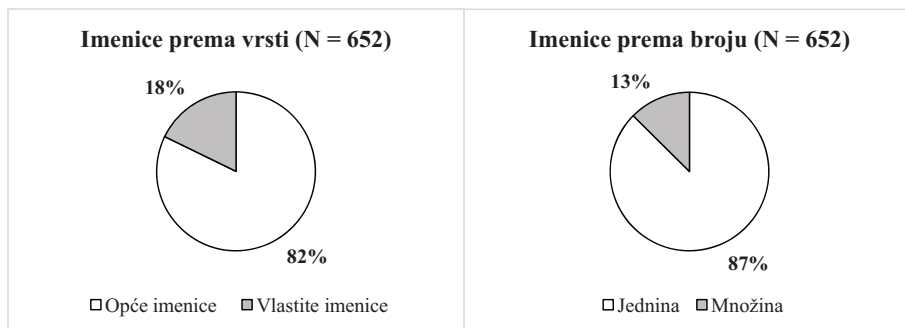
Slika 3. Analiza korisničkih oznaka prema broju riječi od kojih se sastoje (N = 1348)

Najveći dio prikupljenoga korpusa sastoji se od jednorječnih oznaka, dok 30 % korpusa sadrži složene izraze i oznake sastavljene od triju ili više riječi. Jednorječnih korisničkih oznaka ima sveukupno 947 i one su dodatno analizirane prema vrsti riječi. Glagoli i prilozi izbačeni su iz grafičkoga prikaza jer se u korpusu oznaka ne javljaju dovoljno često da bi bili značajno uočljivi, a time je korpus sveden na 944 jednorječne oznake. Raspodjela korisničkih oznaka prema vrstama riječi prikazana je na slici 4.

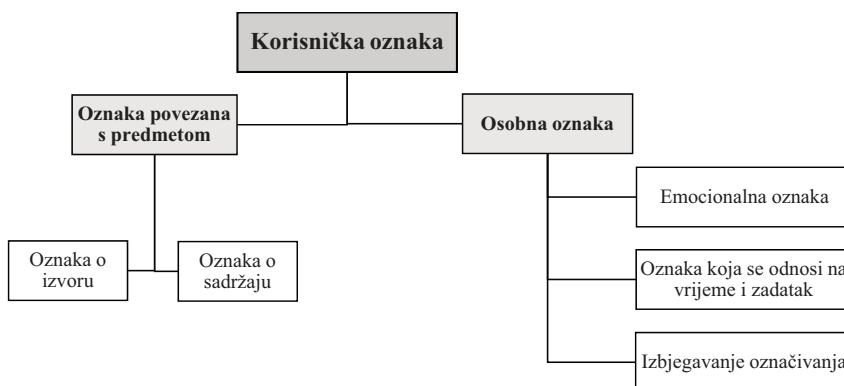
Slika 4. Analiza korisničkih oznaka prema vrstama riječi (N = 944)

Imenice obuhvaćaju najveći dio korpusa jednorječnih korisničkih oznaka, a pridjevi zauzimaju čak 25 % njihova ukupnog broja. Akronimi i brojevi najmanje su zastupljeni. Posljednji korak lingvističke analize oznaka sastojao se od raspodjele imeničkih oznaka prema vrsti imenica te prema kategoriji gramatičkoga broja. Rezultat predložen na slici 5 dovodi do zaključka da su dodane imeničke oznake najčešće opće i zapisane u jedninskom obliku. Što se tiče vlastitih imenica, njima su označena imena ili prezimena autora književnih tekstova, imena književnih likova te država i toponima. Osobito je zanimljivo to što se u množinskome obliku najčešće bilježe tipovi bića ili likova koji se javljaju u radnji pojedinog književnog djela (npr. vampires, wizards, witches, dragons, elves, clowns).

Slika 5. Imenice prema vrsti i broju

Nadalje, kategorija funkcionalnosti podrazumijeva podjelu korisničkih oznaka na one koje se odnose na predmet dokumenta i na one koje se ne odnose na predmet dokumenta. S. Špiranec i T. Ivanjko o prvom tipu oznaka pišu u kontekstu objektivnoga opisivanja, odnosno opisivanja teme izvora, a o drugome tipu oznaka u kontekstu subjektivnoga opisivanja koje ima osobnu vrijednost samo za onoga korisnika koji te oznake dodjeljuje.⁴⁷ Oznake vezane uz sadržaj, koje su glavni predmet ovog istraživanja, od oznaka koje se ne odnose na sadržaj razdvojene su prema prilagođenom modelu prikazanome na slici 6.

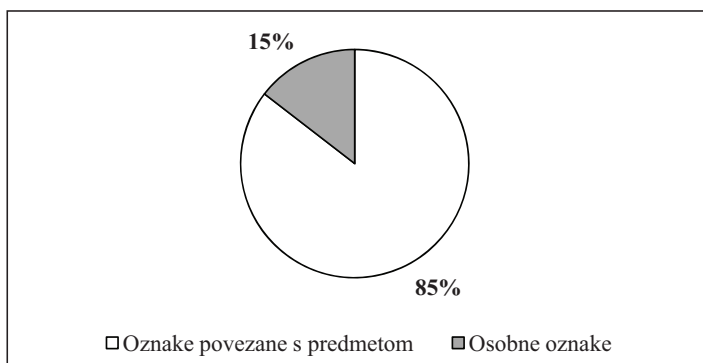

Slika 6. Prilagođeni model kategorije funkcionalnosti prema M. Heckner, S. Mühlbacher i C. Wolff (2008).

Analiza ukupnog broja korisničkih oznaka prema kategoriji funkcionalnosti pokazala je da se 85 % korpusa sastoji od oznaka vezanih uz predmet dokumenta, dok samo 15 % korpusa otpada na osobne oznake (slika 7). Osobne su oznake usmjerene na vremenska određenja i zadatke koje si korisnici iz privatnih razloga

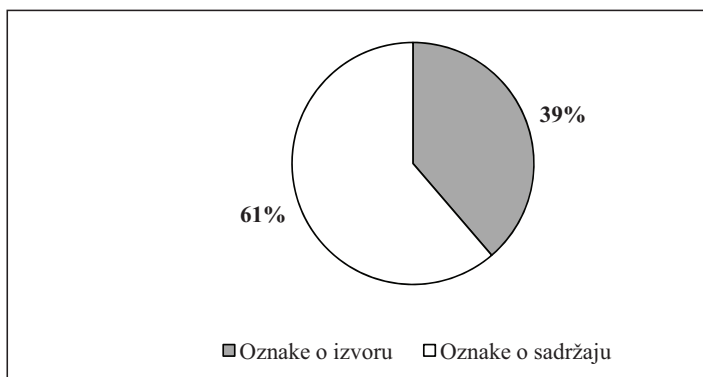
⁴⁷ Špiranec, S.; T. Ivanjko. Nav. dj., str. 66.

bilježe pridavanjem oznaka pojedinim djelima. Taj se tip oznaka nadalje dijeli na oznake etiketiranja, koje zauzimaju 78 % svih osobnih oznaka i na one usmjerene na konkretan zadatak (npr. oznakom *to read* korisnici bilježe koje naslove tek trebaju pročitati), a od kojih se sastoji 22 % cjelokupnog broja osobnih oznaka. Primjeri emocionalnih oznaka i izbjegavanja označivanja nisu pronađeni. Oznakama etiketiranja, koje su u korpusu najučestalije, korisnici bilježe pročitana i nepročitana djela, knjige koje posjeduju i koje imaju posuđene, knjige koje su im najdraže i potpisane i dramske tekstove čija su kazališna ostvarenja pogledali. Takve oznake nemaju nikakvu vrijednost za zajednicu čitatelja književnih tekstova, nego je ona isključivo osobna za svakog pojedinca koji ih dodjeljuje.

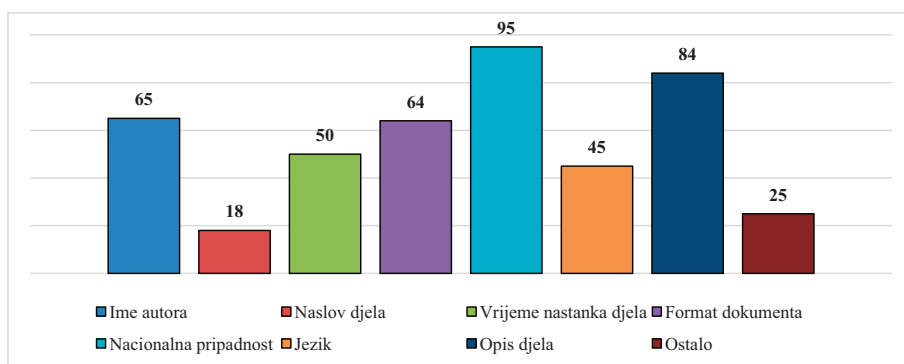
Slika 7. Analiza korisničkih oznaka prema kategoriji funkcionalnosti (N = 1348)

Nakon izdvajanja osobnih korisničkih oznaka od onih koje su vezane uz predmet dokumenta, čime je uzorak sveden na 1152 oznake, provedena je značenjska raščlamba kojom su oznake podijeljene na one o izvoru i na one o sadržaju (slika 8).

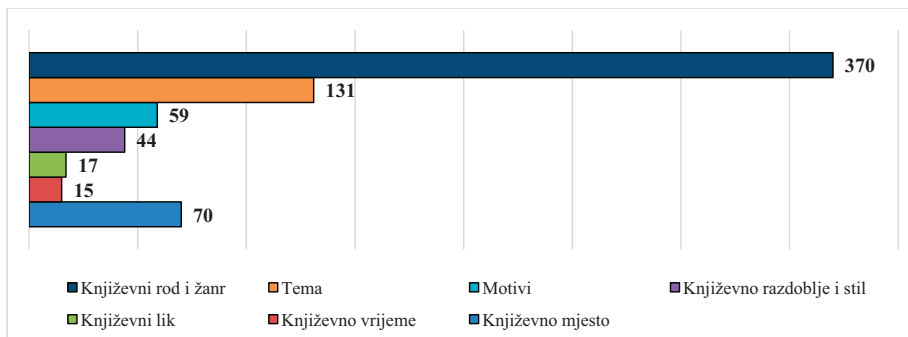
Slika 8. Analiza oznaka povezanih s predmetom dokumenta (N = 1152)

Oznake o izvoru pružaju opće informacije o samom dokumentu koji se označuje. One su u manjoj mjeri zastupljene od sadržajnih, a u slučaju istraživanoga korpusa najčešće se odnose na nacionalnu pripadnost djela i na format dokumenta. Slika 9 sadrži grafički prikaz analize oznaka o izvoru u kojemu je vidljivo da redundantne oznake za autore i naslove djela zajedno čine velik dio cjelokupnog broja oznaka. Kategorija vremenskoga određenja okuplja oznake godina, desetljeća i stoljeća nastanka književnih tekstova, a kategorija formata uključuje informacije o vrsti uveza i obliku u kojemu se mogu čitati (npr. paperback, hardcover, eBook, audiobook i slično). Oznaka za jezik na kojemu je napisano književno djelo sveukupno ima 45, a u kategoriji Ostalo objedinjene su oznake o izdavačima, osvojenim nagradama i nagradnim nominacijama. Visok postotak oznaka za nacionalnu pripadnost književnih djela može se objasniti time što je velikom broju djela dodijeljeno više od jedne oznake. Primjerice, romanu *Drakula* Brama Stokera dodijeljene su tri različite oznake za nacionalnu pripadnost – British literature, English literature i Irish literature. Nadalje, visok broj oznaka pripada kategoriji opisa djela, a one pružaju informacije o tome je li djelo serijal, trilogija, prijevod ili *prequel* te o tome je li djelo dvojezično, ilustrirano ili anotirano.

Slika 9. Analiza oznaka kojima se označuju podaci o izvoru (N = 446)

Daljnjom analizom prema povezanosti s predmetom dokumenta dobiveno je 706 oznaka sadržaja kojima se opisuje ono o čemu tekst književnoga djela govori. Njima su obuhvaćene sve oznake žanra, književnoga stila i razdoblja jer upućuju na temu književnoumjetničkoga teksta. Pregledom sadržajnih oznaka izvedeno je sedam različitih skupina oznaka sadržaja književnih tekstova – žanr, tema, motivi, književno razdoblje i stil, književni lik, književno vrijeme i književno mjesto, a zastupljenost pojedine skupine prikazana je na slici 10.

Slika 10. Značenjska analiza sadržajnih oznaka (N = 706)

Najzastupljenija je kategorija književnoga roda i žanra, što se može objasniti pripadnošću jednog književnog djela različitim žanrovima. Uočeno je da korisnici imaju tendenciju označiti svaku žanrovsku posebnost književnog teksta. Međutim ta pojava ima i svojih negativnih strana. Tijekom istraživanja uočeno je da korisnici ponekad pogrešno pridaju određene žanrovske oznake pojedinim naslovima. Primjerice, djelima koja nedvojbeno pripadaju žanru epske fantastike dodjeljuju žanrovsku oznaku za znanstvenu fantastiku. Do danas je književna teorija povukla jasnu distinkciju između tih dvaju žanrova te takve pogreške dokazuju nepouzdanost folksonomija u okviru organizacije znanja.

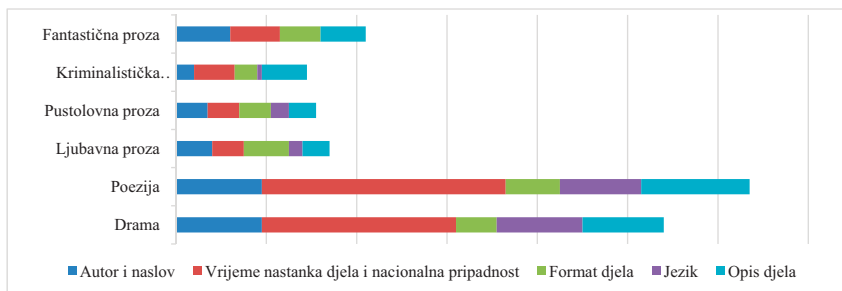
Oznake teme u istraživanome korpusu pripadaju drugom najučestalijem tipu sadržajnih oznaka. One pružaju opisne informacije o radnji promatranoga književnog teksta, a imaju i funkciju pristupnica kojima korisnik može doći do popisa svih djela koja sadrže željeni tematski element. Neki su od primjera tematskih oznaka POLITICS, SPACE TRAVEL, TERRAFORMING, GENETIC ENGINEERING, FRIENDSHIP, WAR, CRIME, TERRORISM, SEAFARING, FIRST LOVE I ART.

Prema brojnosti u korpusu slijede oznake za književno mjesto, odnosno *tagovi* koji opisuju točno određenu lokaciju na kojoj se odvija radnja književnoga djela, bilo da je riječ o ustanovi, gradu, državi, planetu ili izmišljenom mjestu (npr. MARS, DUNE, HOGWARTS, MAINE, ROME, MIDDLE EARTH, NEW YORK, VIRGINIA, HEAVEN, PURGATORY). Oznaka motiva ima nešto manje, a one bilježe pojave, bića, predmete, fenomene i ostale slične elemente zastupljene u književnome tekstu (npr. CHAOS THEORY, DINOSAURS, VAMPIRES, MAGIC, CLOWNS, DRAGONS, ILUMINATI, SERIAL KILLER, SCENT, MENTAL ILLNESS).

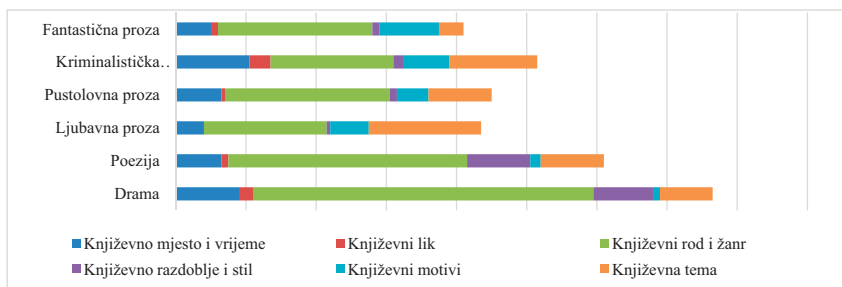
Oznake za književno razdoblje i književni stil mogu indirektno upućivati na sadržaj književnoga teksta, a u istraživanome korpusu ih je prebrojeno sveukupno

44. Nadalje, oznaka književnih likova (npr. Dracula, Robert Langdon i Satan) i književnog vremena (npr. 14th century, WW1 i future) ima najmanje.

Slike 11 i 12 prikazuju raščlambu oznaka o izvoru i oznaka o sadržaju prema književnom rodu i žanru proučavanih književnoumjetničkih djela.

Slika 11. Raspodjela oznaka o izvoru prema književnom rodu i žanru

Slika 12. Raspodjela oznaka sadržaja prema književnom rodu i žanru

4.5 Usporedba prikupljenih korisničkih oznaka s oznakama predmetnih stručnjaka

Poredbena analiza provedena je prema prilagođenome modelu za komparaciju preuzetom iz istraživanja kojim je N. Carman usporedio korisničke oznake i predmetnice dodijeljene djelima znanstvene fantastike i fantastike.⁴⁸ Razine podudarnosti podijeljene su u tri kategorije – potpuna podudarnost, djelomična podudarnost i nepodudarnost.

Prilikom preuzimanja korpusa predmetnih odrednica iz Kongresne knjižnice u obzir su uzete predmetne odrednice iz zapisa svih izdanja istog naslova. Prilikom

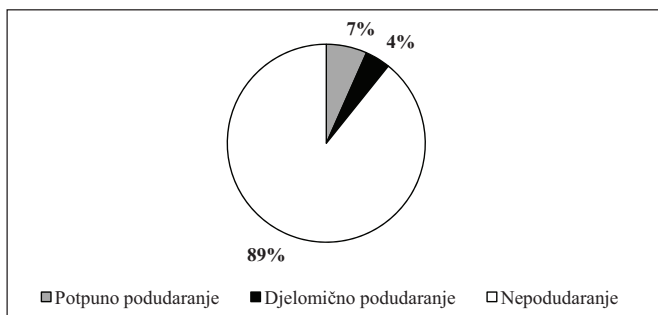
⁴⁸ Usp. Carman, N. LibraryThing tags and Library of Congress Subject Headings: A Comparison of science fiction and fantasy works. [citirano: 2021–08–27]. Dostupno na: <http://researcharchive.vuw.ac.nz/xmlui/bitstream/handle/10063/1272/thesis.pdf?sequence=1>.

prebrojavanja analiziranih predmetnih odrednica, kako bi se stekla slika o veličini istraživanog korpusa, svaka složena predmetna odrednica (npr. WALL STREET (NEW YORK, N.Y.) – HISTORY – 20TH CENTURY – FICTION) prebrojena je kao jedna. Međutim, o izazovima numeričke usporedbe korisničkih oznaka s predmetnim odrednicama pisao je P. J. Rolla, koji ističe da se zasebnim prebrojavanjem svakog elementa složene predmetne odrednice dobivaju relevantniji statistički podaci.⁴⁹ Stoga se prilikom analize podudarnosti predmetnih odrednica s korisničkim oznakama iz „LibraryThinga“ svaki element složene predmetne odrednice uspoređivao zasebno.

4.5.1 Komparacija „LibraryThing“ oznaka s predmetnicama Kongresne knjižnice u Washingtonu

U poredbenu analizu uključene su predmetne odrednice (LC Subjects headings) i oznake za oblik i žanr (Form/Genre) iz mrežnog kataloga Kongresne knjižnice u Washingtonu. Od 35 književnoumjetničkih djela odabranih za ovo istraživanje, njih 16 nema dodijeljenih predmetnih odrednica, a 23 naslova nije označeno oznakom za oblik i žanr. Sveukupan zbroj prikupljenih stručnih oznaka uključuje 104 složene predmetne odrednice i 37 oznaka za oblik i žanr. Nedostatak predmetnica najčešći je kod dramskih tekstova i poezije.

Raščlanjivanjem složenih predmetnih odrednica na njezine elemente prebrojeno je sveukupno 235 odrednica, kojima su dodatno pribrojene oznake za oblik i žanr (Form/Genre). Tako da je poredbena analiza utemeljena na zbroju od 272 oznake dodijeljene od strane predmetnog stručnjaka. Od toga se njih 48 % potpuno ili djelomično podudara s dodijeljenim korisničkim oznakama. Razine podudarnosti korisničkih oznaka sadržaja i stručnih oznaka Kongresne knjižnice prikazane su na slici 13.

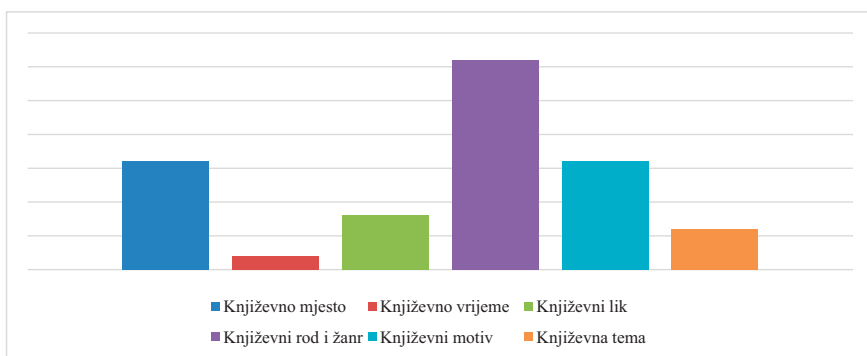

Slika 13. Podudarnost korisničkih oznaka sadržaja s predmetnim odrednicama (N = 706)

⁴⁹ Rolla, P. J. User tags versus subject headings: Can user supplied data improve subject access to library collections? // *Library Resources & Technical Services* 53, 3(2009), str. 178. [citirano: 2021–10–15]. Dostupno na: <https://journals.ala.org/index.php/Lrts/article/view/5281/6428>.

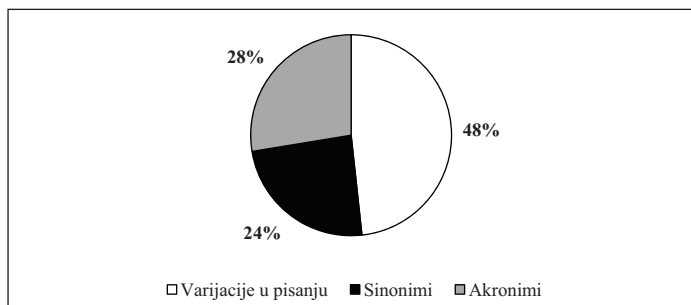
Potpunu ili djelomičnu podudarnost sa stručnim oznakama ostvaruje 11 % korisničkih oznaka sadržaja. Visok postotak nepodudarnosti može se objasniti brojčanom razlikom u praksi dodjeljivanja oznaka jer knjižnični katalog Kongresne knjižnice⁵⁰ sadrži znatno manji broj oznaka za svako promatrano djelo u usporedbi s „LibraryThingom“.⁵¹

Korisničke oznake koje ostvaruju potpunu podudarnost s predmetnim odrednicama knjižničnoga kataloga prema sadržaju dijele se na 6 različitih potkategorija (slika 14). Podudarnost je najveća u označivanju književnoga roda i žanra, književnoga mjesta i književnih motiva, a najslabija je na razinama književnoga lika, vremena i teme. U kategorijama književnoga razdoblja i stila nema podudarnosti jer knjižnični katalog nije dodijelio niti jednu oznaku toga tipa.

Slika 14. Korisničke oznake potpune podudarnosti prema potkategorijama

Svojstvo djelomične podudarnosti (slika 15) ostvareno je u samo 4 % korisničkih oznaka koje se daljnjom analizom dijele na tri potkategorije – varijacije u pisanju (različito bilježenje gramatičkoga roda), sinonimi i akronimi.

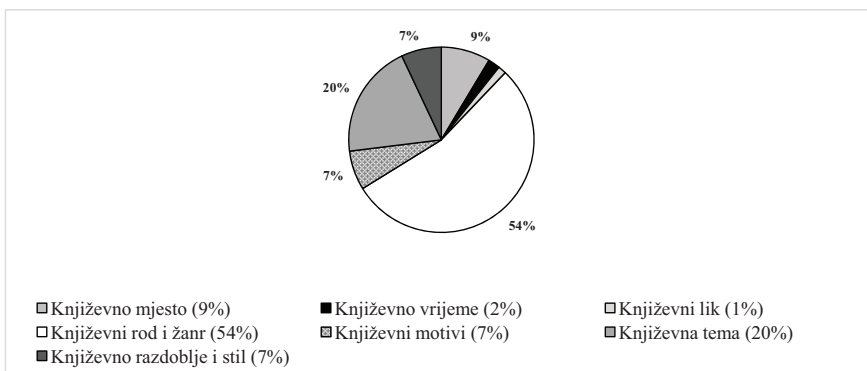

Slika 15. Prikaz djelomične podudarnosti prema tri subkategorije

⁵⁰ Library of Congress Online Catalog. Dostupno na: <https://catalog.loc.gov>.

⁵¹ LibraryThing. Dostupno na: <https://www.librarything.com/home#>.

Potpuna nepodudarnost korisničkih oznaka ostvarena je u 89 % oznaka sadržaja. Dakle korisnici dodjeljuju veći broj pristupnica za pretraživanje koje nisu u takvim oblicima dodijeljene u knjižničnom katalogu.

Slika 16. Prikaz korisničkih oznaka nepodudarnih s predmetnicama prema potkategorijama

Oznake sa svojstvom nepodudarnosti dalje su kategorizirane prema potkategorijama (slika 16), među kojima je najzastupljenija ona roda i žanra. Dok je u knjižničnom katalogu rijetko dodijeljeno više od jedne oznake za žanr po naslovu, korisnici se ne susprežu od dodjeljivanja različitih oznaka žanrovske pripadnosti onim naslovima koji se mogu višestruko žanrovski odrediti. Nadalje, razlike između romana koji pripadaju istome žanru najviše se mogu razlučiti pomoću oznaka književnih motiva i tema, a u istraživanome korpusu uočeno je 27 % oznaka toga tipa koje su potpuno različite od stručnih oznaka iz knjižničnog kataloga.

5. Zaključak

Glavni cilj ovog rada bio je proučiti tematsku informativnost korisničkih oznaka dodijeljenih književnoumjetničkim djelima. Predstavljene su sličnosti i razlike između njih i oznaka dodijeljenih od strane predmetnih stručnjaka u knjižničnim katalozima. Istraživani je korpus oznaka prikupljen iz mrežnih kataloga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, Knjižnica grada Zagreba i Kongresne knjižnice u Washingtonu te iz mrežnog sustava za korisničko označivanje „LibraryThing“. Na početku istraživanja korisničkih oznaka lijepo književnosti postavljene su pretpostavke⁵² koje su potvrđene rezultatima istraživanja, osobito u slučaju hrvatskih knjižnica.

⁵² Vidi poglavlje 4.2 Hipoteze.

Rezultati detaljne analize korpusa korisničkih oznaka pokazali su da se njih 70 % sastoji od jednorječnih, a 30 % od višerječnih *tagova*. Najzastupljenija su vrsta riječi među jednorječnim oznakama imenice koje su najčešće opće i zabilježene u jedninskom obliku. 85 % korisničkih oznaka opisuje predmet književnoga teksta, a ostatak predstavlja osobne *tagove*. Daljnjom raščlambom oznaka predmeta uočeno je da su oznake koje se odnose na sadržaj pojedinoga djela zastupljenije od onih koje pružaju informacije o izvoru. Među oznakama o izvoru najzastupljenije su kategorije nacionalne pripadnosti i formata dokumenta, a značenjskom analizom oznaka sadržaja izdvojene su kategorije književnoga roda i žanra, teme, motiva, razdoblja i stila, književnoga lika, književnoga vremena i književnoga mjesta.

Poredbenom analizom korisničkih oznaka i stručnih knjižničarskih oznaka utvrđen je velik nesrazmjer između tih dvaju tipova označavanja književnih tekstova. Od ukupnog broja korisničkih oznaka sadržaja, samo se 11 % potpuno ili djelomično podudara s predmetnim odrednicama. Postotak nepodudarnosti korisničkih oznaka sadržaja s predmetnicama knjižničnoga kataloga visok je i time je potvrđena pretpostavka o većoj tematskoj informativnosti *tagova* dodanih od strane korisnika.

Hrvatske knjižnice, za razliku od Kongresne knjižnice u Washingtonu, predmetno ne obrađuju književnoumjetnička djela i to predstavlja problem u razlikovanju naslova koji pripadaju istom žanru, a čiji su književni tematski elementi znatno različiti. Time je potvrđena pretpostavka 2.a, ali isključivo u kontekstu hrvatskih knjižnica. Hrvatska knjižnična zajednica trebala bi razmotriti, prema uzoru na Kongresnu knjižnicu u Washingtonu, prilagodbu svojih knjižničnih kataloga potrebama iskazivanja sadržaja lijepe književnosti.

U međuvremenu bi se problem predmetnog označavanja beletristike u hrvatskim knjižničnim katalogima mogao riješiti folksonomijama. S obzirom na to da je istraživanjem utvrđen nezanemariv broj *tagova* koje je moguće kategorizirati prema potrebama sadržajnoga označavanja, koji imaju dodatnu tematsku informativnost i koji nisu u takvim oblicima uvedeni u predmetne kataloge knjižnica, potvrđena je i pretpostavka istraživanja prema kojoj sustavi za korisničko označavanje doista mogu poslužiti kao alat za unapređenje knjižničnih kataloga.

Preostaje još samo odgovoriti na pitanje o tome kako se značajke folksonomij-skoga pristupa označavanju književnih tekstova mogu najbolje iskoristiti u hrvatskim knjižnicama i u kojem se obliku trebaju implementirati u knjižnične kataloge. Uvijek postoji mogućnost uvođenja sustava nadogradnje mrežnih kataloga kao što je „LibraryThing for Libraries“, ali u tom slučaju upitna je njegova prikladnost za korisnike hrvatskih knjižnica s obzirom na to da su oznake tog sustava na engleskom jeziku. Zbog jezične barijere takav oblik implementacije folksonomija u knjižnične kataloge ne bi bio svrsishodan za sve hrvatske korisnike knjižnica. Knjižničarska zajednica u Hrvatskoj trebala bi razmotriti kreiranje vlastitog susta-

va za nadogradnju knjižničnih kataloga mogućnostima društvenog označivanja po uzoru na „BiblioCommons“, koji bi uključio cijelu hrvatsku čitateljsku populaciju u označivanje sadržaja književnoumjetničkih djela.

Iako folksonomije ne mogu u potpunosti nadomjestiti predmetne sustave za sadržajno označivanje stručnih i znanstvenih tekstova, njihove je prednosti moguće iskoristiti za sadržajno označivanje beletrističkih naslova kako bi se poboljšale pretraživačke mogućnosti i unaprijedilo zadovoljavanje čitateljskih potreba korisnika knjižnica.

LITERATURA

- Banek, Z. M.; S. Špiranec; K. Zauder. Collaborative tagging: Providing user created organizational structure for Web 2.0. // Zbornik radova 1. međunarodne znanstvene konferencije The Future of Information Sciences: INFuture2007. / uredili S. Seljan i H. Stančić. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, 2007. str. 193–202. [citirano: 2021–08–27]. Dostupno na: <https://infoz.ffzg.hr/INFuture/2007/PDF/2-13%20Banek%20Zorica%20&%20Spiranec%20&%20Zauder,%20Collaborative%20Tagging.pdf>.
- BiblioCommons. [citirano: 2021–10–13] Dostupno na: <https://www.bibliocommons.com>.
- Carman, N. LibraryThing tags and Library of Congress Subject Headings: A Comparison of science fiction and fantasy works. [citirano: 2021–08–27]. Dostupno na: <http://researcharchive.vuw.ac.nz/xmlui/bitstream/handle/10063/1272/thesis.pdf?sequence=1>.
- Heckner, M.; S. Mühlbacher; C. Wolff. Tagging tagging: Analysing user keywords in scientific bibliography management systems. // Journal of Digital Information 9, 2(2008), 1–19. [citirano: 2021–08–27]. Dostupno na: <https://journals.tdl.org/jodi/index.php/jodi/article/download/246/208>.
- Hotho, A.; R. Jäschke; C. Schmitz; G. Stumme. Information retrieval in folksonomies: Search and ranking. // Proceedings of the 3rd European conference on The Semantic Web: Research and applications. Kassel, Hannover: University of Kassel. Research Center L3S, 2006. Str. 411–426. [citirano: 2021–08–27]. Dostupno na: https://www.kde.cs.uni-kassel.de/hotho/pub/2006/seach2006hotho_eswc.pdf.
- Ivanjko, T. Korisničko označivanje i predmetni pristup. // Predmetna obrada: Pogled unaprijed: Zbornik radova. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017. Str. 38–56.
- Jadrijević, R.; D. Gavranović. Predmetna obrada fantastične i znanstveno fantastične književnosti: Pilotno istraživanje. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 57, 1/3(2014),

- 141–145. [citirano: 2021–08–27]. Dostupno i na: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/116/111>.
- Juraga, M. Predmetno pretraživanje u knjižničnim katalozima nove generacije: Katalog Knjižnica grada Zagreba. // Predmetna obrada: Pogled unaprijed: Zbornik radova. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017. Str. 163–182.
- Lasić-Lazić, J.; Špiranec, T. Ivanjko. Tag-resource-user: A Review of approaches in studying folksonomies. // *Qualitative and Quantitative Methods in Libraries (QQML)* 3(2014), str. 683–692. [citirano: 2021–08–27]. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/703325>.
- Leščić, J. Klasifikacija i predmetno označivanje: Priručnik za stručne ispите. Zagreb: Naklada Nediljko Dominović, 2007.
- LibraryThing for Libraries. [citirano: 2021–10–13]. Dostupno na: <https://www.librarything.com/forlibraries/index.php?page=catalog>.
- Merčun, T.; M. Žumer. New generation of catalogues for the new generation of users: A Comparison of six library catalogues. 2008. Str. 1–22. [citirano: 2021–10–13]. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/279464601_New_generation_of_catalogues_for_the_new_generation_of_users.
- Mehrtens-Carey, B. J. Social tagging for graphic novels: A Content analysis of graphic novel collections in New Zealand public libraries. Wellington: Sveučilište Victoria, 2018. Str. 1–71. [citirano: 2021–10–14]. Dostupno na: https://researcharchive.vuw.ac.nz/xmlui/bitstream/handle/10063/7669/paper_access.pdf?sequence=1.
- Mikačić, M. Teorijske osnove sustava za predmetno označivanje. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1996.
- Porter, J. Folksonomies in the library: Their impact on user experience, and their implications for the work of librarians. // *The Australian Library Journal* 60, 3(2011), 248–255. [citirano: 2021–10–12]. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/279464601_New_generation_of_catalogues_for_the_new_generation_of_users.
- ProQuest: Syndetics Unbound. [citirano: 2021–10–13]. Dostupno na: <https://proquest.syndetics.com/Marketing/Home>.
- Purgarić-Kužić, B. Društveno označivanje i knjižnice. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 54, 4(2011), 189–210. [citirano: 2021–08–27]. Dostupno i na: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/345>.
- Purgarić-Kužić, B. Uloga žanra u bibliografskom univerzumu i novi nadzirani rječnik LCGFT. // Predmetna obrada: Pogled unaprijed: Zbornik radova. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017. Str. 94–119.
- Rogers, K. Academic and public libraries use of web 2.0 applications and services in Mississippi. // *SLIS Connecting* 4, 1(2015), 1–13. [citirano: 2021–10–14]. Dostu-

- pno na: <https://aquila.usm.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1078&context=slisconnecting>.
- Rolla, P. J. User tags versus Subject Headings: Can user supplied data improve subject access to library collections? // *Library Resources & Technical Services* 53, 3(2009), 174–184. [citirano: 2021–10–15]. Dostupno na: <https://journals.ala.org/index.php/lrts/article/view/5281/6428>.
- Sekne, M. Predmetne odrednice u području književnosti u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 57, 1/3(2014), 391–414. [citirano: 2021–08–27]. Dostupno i na: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/129/124>.
- Solar, M. Rječnik književnoga nazivlja. Zagreb: Golden marketing; Tehnička knjiga, 2006.
- Spiteri, L. Social discovery systems in public libraries: If we build them, will they come? // *Library Trends* 61, 1(2014), 132–147. [citirano: 2021–10–13]. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/236762734_Social_Discovery_Systems_in_Public_Libraries_If_We_Build_Them_Will_They_Come.
- Špiranec, S.; T. Ivanjko. Predmetni jezici s korisničkim jamstvom: Što možemo naučiti od folksonomija? // D. Hasenay i M. Krtalić (ur.). Seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: Mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske strukture. (Str. 57–72). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2012.
- Špiranec, S.; B. Livaja. Korisničke oznake i predmetne odrednice: Istraživanje funkcionalnosti kao prilog unapređenju predmetnoga pristupa. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 57, 1/3(2014), 51–68. [citirano: 2021–08–27]. Dostupno i na: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/112/107>.
- Špiranec, S. Subjektivna paradigma sadržajnog označivanja. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 57, 1/3(2014), 1–14. [citirano: 2021–08–27]. Dostupno i na: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/109/104>.
- Štrbac, D.; Vujić, M. Pravilnik za predmetni katalog. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2004.
- Tica, M. Označivanje vrsta romana. // Predmetna obradba: Ishodišta i smjernice: Zbornik radova. / uredile J. Lasić-Lazić, J. Leščić, J. Petric. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 1998. Str. 233–239.
- Univerzalna decimalna klasifikacija. / uredila L. Jurić Vukadin. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2013.
- Vitori, V. Predmetno označivanje književnih tekstova – povijesnih romana. // Predmetna obrada: Pogled unaprijed: Zbornik radova. / uredile B. Purgarić-Kužić i S. Špiranec. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017. Str. 149–163.

IZVORI

Katalog Knjižnica grada Zagreba. <http://www.katalog.kgz.hr/pagesMisc/Katalog.aspx>.

Library of Congress Online Catalog. <https://catalog.loc.gov>.

LibraryThing. <https://www.librarything.com/home#>.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. <http://katalog.nsk.hr/F?RN=299732128>.